

Inhoud

Redactioneel

3

ARTIKELLEN

I. Schöffer **Theo van Tijn 1927-1992**

5

Een terugblik op het leven van de vorig jaar overleden sociaal-economisch historicus Theo van Tijn, ooit lid van de redactie van het Tijdschrift voor Geschiedenis.

Mayke de Jong **Het perkamenten woord. Over schrift en cultuur in de vroege Middeleeuwen**

10

Een kernthema van de middeleeuwse geschiedenis is de 'verschriftelijking' van de cultuur. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar de periode vanaf de late elfde eeuw. Mayke de Jong bespreekt de vraag hoe in de vroege Middeleeuwen de verhouding tussen schriftelijke en orale cultuur lag.

W. E. Krul **Huizinga in zijn brieven. Beeld en zelfbeeld**

23

Met de publikatie van het derde deel is de uitgave van de briefwisseling van Huizinga voltooid. Een van de redacteurs gaat na wat deze brieven ons leren over Huizinga's levensloop, zijn houding tegenover zijn werk en zijn verhouding tot zijn vrienden. Was zijn werk werkelijk 'een zweven over de tuinen van den geest'?

P. B. M. Blaas **Esthetische geschiedfilosofie**

38

*Nu reeds is F. R. Ankersmit de meest produktieve geschiedfilosoof die Nederland in deze eeuw heeft voortgebracht. Niet iedere historicus kan hem echter bij al zijn wendingen volgen. P. B. M. Blaas probeert daarom aan de hand van Ankersmits bundel *De navel van de geschiedenis* een aantal grondgedachten van zijn werk te expliciteren en van commentaar te voorzien.*

BOEKBESPREKINGEN

49

Waarin onder andere Huussen over **Michman, Beem en Michman, Pinkas**; Tollebeek over **Rigney, The rhetoric of historical representation**; Weiler over **Gurevich, Medieval popular culture**; Bejczy over **Flint, The imaginative landscape of**

Columbus; Frijhoff over Montier, Frontiers of heresy. The Spanish Inquisition from the Basque lands to Sicily; Kint over Priester, De economische ontwikkeling van de landbouw in Groningen (1800-1910) en Cappers over Houwaart, De hygiënisten.

KORTE AANKONDIGINGEN

112

BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT

140

Overzicht van gedepouilleerde tijdschriften

160

Inhoud

LIBRARY
107 Butler Library
Columbia University
New York, N. Y. 10027

ARTIKELEN

Rob Meens **Willibrords boeteboek?**

163

Van Willibrord, de eerste bisschop der Friezen, zijn slechts enkele regels tekst bekend, geschreven in de marge van zijn kalender. Een in Oxford bewaard boeteboek uit de eerste helft van de achtste eeuw lijkt daar veel aan toe te kunnen voegen.

Stephan R.E. Klein **Republikanisme en patriottisme. Rutger Jan Schimmelpenninck en de klassieke wortels van het republikeinse denken (1784-1785)**

179

Nederlandse historici zijn doorgaans de mening toegedaan dat voor de ontwikkeling van de politieke ideeën van de patriotten uit de late achttiende eeuw de traditie van het klassiek republikanisme weinig betekenis heeft gehad. Analyse van de dissertatie die de latere raadpensionaris van de Bataafse Republiek Schimmelpenninck in 1784 schreef over de 'wel ingerichte volksregering' wijst echter in een andere richting.

E. Witte **Taal en territorialiteit. Een overzicht van de ontwikkelingen in België sinds 1830**

208

Veel staten kennen binnen hun grenzen verschillende etnische groepen die hun eigen taal spreken. De relatie tussen taal en territorium is daarbij niet altijd hetzelfde. België blijkt een echt laboratorium te zijn geweest, waarin met haast alle samenlevingsmodellen is geëxperimenteerd.

BOEKBESPREKINGEN

230

Waarin onder andere: Krul over **Toussaint en Van der Velde ed., Aspecten van de historische biografie**; Davids over **Goudsblom, Vuur en beschaving**; Wes over **Jenkyns ed., The legacy of Rome**; Van Herwaarden over **Reeves ed., Prophetic Rome in the high renaissance period**; Spierenburg over **Muchembled, Le temps des supplices. De l'obéissance sous les rois absolus**; Romijn over **Lademacher en Bosmans ed., Tradition und neugestaltung. Zu Fragen des Wiederaufbaus Deutschland und den Niederlanden**.

KORTE AANKONDIGINGEN

292

BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT

300

ARTIKELEN

- B. Ebels-Hoving **Middeleeuwse geheugenprestaties: de
memorie in Montaillou** 323

In de Middeleeuwen had men een geringe belangstelling voor exacte tijdsbepaling en was het individuele geheugen voor dergelijke zaken slecht ontwikkeld. Dat is althans wat men doorgaans leest. Wie echter het register doorneemt dat de inquisitie rond 1320 in Montaillou samenstelde, wordt verrast door een soms verbluffende precisie in het dateren van gebeurtenissen uit een ver verleden.

- R.H. Vermij **Het copernicanisme in de Republiek: een
verkenning** 349

De Republiek gold in de zeventiende eeuw als een broeinest van copernicanisme, maar in de geschiedschrijving is daarover betrekkelijk weinig terug te vinden. Een eerste verkenning van het debat over de receptie van het stelsel van Copernicus laat een merkwaardig samenspel van intellectuele en maatschappelijke krachten zien.

- Jo Tollebeek **Geschiedschrijving als cultuurelement in het
negentiende-eeuwse Frankrijk. Een historiografische
terreinverkenning** 368

De negentiende-eeuwse Franse geschiedschrijving is in onze eeuw vanuit zeer uiteenlopende gezichtspunten bestudeerd; de politieke lading, de verwetenschappelijking en de retorische strategieën hebben afwisselend het beeld bepaald. Inmiddels lijkt de tijd aangebroken om het werk van Taine, Michelet en anderen te bestuderen als cultuurelement te midden van andere, concurrerende cultuurelementen.

BOEKBESPREKINGEN

393

Waarin onder andere:
Wertheim over **Vogel, De opkomst van het
indocentrische geschiedbeeld. Leven en werken van
B.J.O. Schrieke en J.C. van Leur**
Flinterman over **Hansen, The Athenian democracy in the**

age of Demosthenes

Van Caenegem over **Cohen, The crossroads of justice.**

Law and culture in late medieval France

Haitsma Mulier over **Davis, The shipbuilders of the Venetian arsenal. Workers and workplace in the preindustrial city**

Beullens over **Tamse en Witte ed., Staats- en natievorming in Willem I's koninkrijk**

Bank over **Woltjer, Recent verleden. De geschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw**

KORTE AANKONDIGINGEN

441

BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT

463

ARTIKELEN

- István Bejczy **De brief van Pape Jan: legende, fictie en hyper-realiiteit in een middeleeuws document** 483

De middeleeuwse 'brief van Pape Jan' beschrijft een wonderlijk oosters rijk, dat volgens de gangbare mening van historici als een realiteit wordt voorgesteld en door het middeleeuwse publiek als zodanig is aanvaard. Ten onrechte: het rijk is een zuiver literaire voorstelling – en misschien is zelfs dat al teveel gezegd.

- N.A.M. Rodger **Instigators or spectators? The British government and the restoration of the Stadholderate in 1747** 496

In 1747 kwam er een einde aan het Tweede Stadhoudersloze Tijdperk, toen de noordelijke stadhouder Willem IV onder druk der omstandigheden ook in Holland, Zeeland en Utrecht werd benoemd. In de literatuur is wel eens de stelling verdedigd dat de Britse regering een actief aandeel gehad heeft in de omwenteling die tot het herstel van het stadhouderschap leidde. Rodger onderzoekt aan de hand van nieuw archiefmateriaal de houdbaarheid van deze stelling.

- P.B.M. Blaas **De schuld van Tachtig. Huizinga in zijn briefwisseling** 515

Huizinga had een zekere huiver om aan vreemden iets van zichzelf prijs te geven; zijn persoonlijk leven liet hij liever een gesloten boek. Nu zijn correspondentie echter gepubliceerd is, doet zich de paradoxale situatie voor dat we over zijn persoonlijk leven meer weten dan van andere, vaak zeer extroverte historici. Blaas gaat aan de hand van de brieven die met sommige correspondenten zijn gewisseld na wat we nu precies te weten zijn gekomen.

BOEKBESPREKINGEN

535

Waarin onder andere:

Brinks over Iggers, **Ein anderer historischer Blick.**

Beispiele ostdeutscher Sozialgeschichte

Ebels-Hoving over Fentress en Wickham, **Social memory**

Van Herwaarden over **Matthew, The Norman kingdom of Sicily**

De Vries over **Neal, The rise of financial capitalism**

Ultee over **Vermij, Secularisering en natuurwetenschap in de zeventiende en achttiende eeuw: Bernard Nieuwentijt**

Ankersmit over **Velema, Enlightenment and conservatism in the Dutch Republic. The political thought of Elie Luzac**

Amersfoort over **Gat, The development of military thought: the nineteenth century**

Boiten over **Congdon, Exile and social thought. Hungarian intellectuals in Germany and Austria 1919-1933**

KORTE AANKONDIGINGEN

591

BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT

618

OVERZICHT VAN NEDERLANDSE EN
NEDERLANDSTALIGE DISSERTATIES BETREFFENDE DE
GESCHIEDENIS 1992

638

INHOUD 106e JAARGANG

643